

Доброчинність в Шевченківському національному заповіднику

Доброчинність як явище розкриває, насамперед, духовний світ особистості, її природну потребу творити добро, красу, позитивні емоції, цінувати минуле, теперішнє і піклуватися про майбутнє.

Традиція дарування Заповіднику існує ще з 1884 р., коли на Чернечій горі був відкритий перший народний музей Кобзаря – “Тарасова світлиця”. Широко відомо, що цього ж року на могилі поета завдяки фінансовій благодійній підтримці відомого збирача україністики Василя Тарновського постав чавунний хрест.

Комплектування музейного зібрання відбувається за принципом дотичності до шевченківської тематики і здійснюється як шляхом закупівлі, так і завдяки традиції дарувати музейні предмети. Про останні і йдеться у пропонованому дослідженні. Фондова колекція складається з таких груп зберігання: меморіальні речі, архів, декоративне мистецтво, живопис, графіка, книги, скульптура, сувеніри, фото, негативи, нумізматики, фалеристика. Облікованих предметів основного фонду – близько 23 тис., 7460 з них – подаровані.

Серед дарувальників – люди різних професій, національностей, віросповідань. Це – працівники музею, художники (зокрема – учасники пленерів, що систематично проводяться у Заповіднику з 2000 р.), колекціонери, митці, урядові іноземні і місцеві делегації, окремі люди, не байдужі до української історії та культури – громадяни України й іноземці. Надзвичайна подія відбулася 21 травня 1995 р., коли нащадки академіка Миколи Федотовича Біляшівського – Микола Миколайович, Богдан Борисович, Ганна Іванівна Біляшівські – подарували музею оригінал Шевченкового офорта “Приятелі” (1859)¹.

Окрему сторінку в історії комплектування колекції становлять музейні предмети, подаровані доброчинцями із закордону. Серед них є як українці, що в результаті визвольних змагань 1920-х років опинилися в еміграції, так і їхні нащадки, виховані у пошані до своєї історичної батьківщини та її культурної спадщини. Подарованих ними музейних предметів нараховуємо понад 1500: філателія, книги (видання писемної спадщини Т. Шевченка та дослідження про нього), предмети декоративного мистецтва, періодичні видання.

Географія подарунків охоплює 28 країн світу: Афганістан, Австралія, Аргентина, Бельгія, Болгарія, Бразилія, Велика Британія, Данія, Індія, Іспанія, Італія, Канада, Китай, Корея, Монголія, Нідерланди, Німеччина, Польща, Румунія, Сербія, Словаччина, США, Угорщина, Франція, Чехословаччина, Швеція, Югославія, Японія.

Значною є кількісна розбіжність дарунків. З Афганістану, Аргентини, Данії, Італії, Словаччини, Угорщини, Югославії надійшло по одному предмету. Найчисельнішими є надходження зі США (920 од.) і Канади (358 од.), себто з країн, де проживає багато українців. В 1998 р. бібліотекою Колегії св. Андрія з Канади музею передані 54 книги – твори Тараса Шевченка, а в 2001 р. – ще 60 книг. Це стало можливим завдяки співпраці з Раїсою Мороз. Так, з 1998 по 2005 роки із Вінніпега (Канада) надійшла шевченкознавча література, книги з історії України, “Кобзарі” й інші твори Т. Шевченка, серед яких не можна не відзначити 23 унікальні видання творів поета, здійснені видавництвом “Канадійський Фармер” (Вінніпег) 1917 р.²

Цінним надбанням стали роботи митців родини Кричевських, подаровані Катериною Кричевською-Росандіч, яка мешкає у США: в 1991 р. – 47 художніх творів, а у 1998 і 1999 роках – відповідно, 30 і 18 малюнків.

Олексою Коновалом передані видання творів Т. Шевченка за редакцією П. Зайцева і Б. Кравцева (Чикаго, 1959), О. Лотоцького (Варшава; Львів, 1934), Б. Лепкого (Варшава; Львів, 1936) та інші, а також авторські праці про Кобзаря В. Барки, Д. Чуба та річник “Альманах Українського Народного Союзу” (1964, 1966, 1970, 1973, 1984, 1993, 2000, 2002, 2004 років) – загалом понад 220 одиниць протягом 1994–1996 років.

Павло Лимаренко з 2000 р. регулярно надсилає друковану продукцію та періодичні видання, з яких дізнаємося про проведення заходів, присвячених пам'яті Т.Г. Шевченка (понад 150 предметів). Не поступається попередньому дарувальнику і Орест Городиський: з 1991 р. і по сьогодні – понад 130 документів. 86 книг і журналів надійшло в 1997–1998 рр. від Калини Драгомирецької (Чикаго, США), 34 експонати – від Людмили Волянської (Нью-Йорк, США).

З Канади предмети надходять з 1961 р. Це – подаровані Тетяною і Ярославом Романишиними твори декоративного мистецтва (писанки роботи Одарки Онишук, рушники, декоративні тарілки), фото музичних і танцювальних українських колективів, переклади англійською мовою поезій Тараса Шевченка (Д. Віра), англомовні дослідження Л. Прокопчика, Г. Полові, П. Кравчука, Ю. Луцького, україномовні – П. Зайцева, нумізматика і фалеристика на шевченківську тематику, фото місць, пов'язаних з іменем Тараса Шевченка, його пам'ятників, друкована продукція з нагоди відзначення ювілейних дат Кобзаря, концертів на його честь; видання “Кобзаря” (зокрема, видання В. Доманицького 1914 р.); публікації про митця в періодиці; книги про українську діаспору в Канаді (автори Т. Носко, Я. Рудницький), українські журнали, що видаються в Канаді (“Нові дні”, “Молода Україна”, “Жіночий світ”, “Сучасність” за 1995–1996 роки). Євгенія і Мирослав Фесенки-Ковальські неодноразово дарували книги про Шевченка та “Кобзарі”, видані як в Україні в останні роки, так і за кордоном (третья чверть ХІХ ст. – ХХ ст.), а також рекламні-інформаційні матеріали на шевченківську тематику (1996, 1998 рр.). Після відвідин Тарасової гори 1997 р. Михайло і Геня Свиначуки надіслали цінний експонат – поетичні твори Шевченка в перекладі Вотсона Кіркконелла (1964 р.) (до того були лише переклади Д. Віра). Серед дарувальників із Канади – Наталка Закидальська, О. Деманчук, Василь Лапко, Тетяна Симиренко (з відомої української родини меценатів), художник Микола Бідняк, Орися Трач-Пащак (понад 30 книг), Л. Молодожанин, А. Поріцький, Анна Фігус-Ралько, І. Сташин, Орися Фербей.

Із Вінніпега ж 1999 р. Комітет “Допомога Україні”, що існує при “Українському голосі”, надіслав вінніпезьке 1918 р. видання “Кобзаря” за редакцією Л. Білецького, Д. Горняткевича, В. Дорошенка, шевченкознавче дослідження Р. Рахманного та інші праці, що були недоступні в часи СРСР (загалом 28 книг).

Товариство “Просвіта” ім. Т. Шевченка (м. Белмонт, Канада) за сприяння Володимира Лесківа подарувало 2003 р. 28 видань – твори Шевченка і про нього, а в 2004 р. – ще 54 книги, зокрема: “Кобзарі”, науковий доробок Я. Рудницького, С. Єфремова, Є. Онацького, Р. Задеснянського, Є. Маланюка, М. Мандрика, М. Колянківського, І. Дмитріва³.

Перші подарунки зі США з'явилися в 1967 р. Надсилали їх, переважно, українці-емігранти. Імена дарувальників, крім згаданих: Олег Верес, Христина Чорпіта, Тарас Гунчак, О. Радиш, Ю. Шулежко, Євген Войтович, Стефанія Карабін (писанки), Мирон Дахнівський, Петро Малахай, Софія Зелик (24 писанки, декоративні тарілки), Таня Осадца (декоративний розпис), М. Драгомирецький, Оксана Ленець, Юрій Шерех, Надія Романчик, Вальтер Дудіч, Андрій Блик, Олександр Варавва.

З Афганістану маємо автограф вірша “Пам'ятнику Шевченка” мовою пушту, який його автор Азімі Ашраф написав, перебуваючи в Каневі 1984 р.

Австралію представляють Юлія Кордуба-Понт, Петро і Маргарита Гупало, М. Нишук, Дмитро Чуб, Ольга Терлецька, Михайло і Марія Гоян, Чеслав Міщук, Іван Бонь, Клавдій

Білінський. Загалом маємо 30 предметів за 1990–1992, 1994, 1999, 2003 роки, в тому числі 16 друкованих документів від Володимира Войтовича про відзначення шевченківських ювілеїв українською громадою в 1980-х – 2000-х роках.

Володимир Гнатів з Аргентини 1984 р. передав фото пам'ятника поету в м. Апостолес.

Від мешканців Бельгії надійшли поштові блоки і програми шевченківських святкувань (1992 р. від О. Коваль) та книга про спорудження пам'ятника Шевченку в Буенос-Айресі (2002 р. від Марії Дмитрієвої). Всього – 6 одиниць зберігання.

Болгарія представлена чотирма експонатами (усі 1977 р.), а Бразилія – двома (1992, 2000 рр.).

Мешканці Великої Британії Н. Якименко, Девіс Джессі, Ю. Марчак, О. Пецько, Осип Довбуш, Ніна Марченко подарували 9 предметів протягом 1966–1995 років.

Переклади “Заповіту” данською та африкаанс (мова Південно-Африканської республіки) отримані з Нідерландів у 2002 р., каталонською та баскською – з Іспанії в 1997–1998 рр., гаельською – з Шотландії. Надійшли також переклади поезій Шевченка з Китаю, Данії, Індії, Угорщини.

Отець Дмитро Блажійовський з Рима в 1992 р. подарував вишиту композицію за поемою “Гайдамаки”.

Праці корейського дослідника Кім Сук Вона (дисертація, автореферат дисертації про творчість Шевченка, переклади поезій) надійшли в 1997 і 2002 рр.

Викликає зацікавленість єдиний експонат з Монголії – портрет Т. Шевченка, вистрижений на овечій шкурі (1991 р.).

Чимала колекція сформована подарунками з Німеччини (79 предметів за 1973–2001 рр.). Це – книги про Т. Шевченка німецькою мовою; дві писанки Валентини Терешкун з Ганновера; колекція Степана Кравчука (9 ліногравюр на шевченківську тематику, 6 рушників, скатертина, жіноча сорочка, 19 книг); колекція Володимира Леника (34 книги, буклети тощо).

У 1961–1992 рр. з Польщі отримали 29 книг – переклади творів Т. Шевченка польською мовою, а також газети й інші друковані матеріали від вчительки з Білого Бору М. Філь, художниці Арети Федак, Любомира Тхора.

З-поміж 10 експонатів, що надійшли з Румунії за 1977–1995 рр., маємо “Кобзар” румунською мовою (Бухарест, 1952).

Дві книги про Шевченка надішли із Сербії.

Про пам'ятник Кобзарю в Тулузі і про місто Шалет-Сюр-Луен, де також встановлений пам'ятник поету, розповідають матеріали з Франції (загалом, 4 одиниці).

Від чехів і словаків протягом 1964–2005 рр. одержали 17 експонатів: твори Т. Шевченка чеською мовою, ткане панно “Заповіт”, український жіночий костюм (плахта, сорочка, корсет, фартух) початку ХХ ст., марки з портретом Т. Шевченка. Іван Лозовюк із Праги подарував празьке видання “Кобзаря” 1941 р., а Михайл Роман із Пряшева – власну книгу “Володар у царстві Духа” (2004), видану до ювілею Т. Шевченка українською, словацькою, білоруською мовами.

Перший дарунок зі Швеції – портрет поета (слонова кістка, акварель) стався 1966 р., а 2003 р. був надісланий Шевченків “Кобзар” за редакцією Є. Пеленського (Краків, 1940 р.).

З Японії маємо сім предметів (1989–2001 рр.), зокрема, вибрані твори Кобзаря в перекладі японською мовою.

Насамкінець зазначимо, що з огляду на розробку концепції нової експозиції музею Кобзаря⁴, постає нагальна необхідність ґрунтовного вивчення подарунків добродійників-земляків.

¹ До того часу було шість офортів: чотири естампи з альбому “Живописная Украина”, “Вірсавія”, автопортрет 1860 р.

² Такі твори: “Варнак”, “Відьма”, “Гайдамаки”, “Гамалія”, “Збірник дрібних віршів про Україну та козацтво”, “Збірник дрібних віршів”, “Сретик”, “Катерина”, “Княжна”, дві книги “Кобзарь”, “Москалева криниця”, “Наймичка”, “Назар Стодоля”, “Петрусь”, “Русалка”, “Якби тобі довелося”, “Сова”, “Сотник”, “Тарасова Ніч. Іван Підкова. Перебендя”, “Титарівна”, “Тополя”, “Утоплена”, “Черниця Мар’яна”.

³ А саме: Шевченко Т. Кобзар: У 4 т./Ред., упор., коментарі Л. Білецького. – 2-е вид., випр. і доп. – Вінніпег, Канада: Видавнича Спілка “Тризуб”, 1952–1954; Шевченко Т. Кобзар / Ред. Я. Рудницький; коментарі В. Сімович. – Вінніпег, Канада: Клуб приятелів української книжки; Видавець Іван Тиктор, 1960; Шевченко Т. Кобзар / Ред. Я. Рудницький. – Вінніпег; Нью-Йорк: Українське видавництво “Говерля”, 1960; Шевченко Т. Кобзар: Із “Основи” 1861 року / Ред. Я. Рудницький. – Вінніпег, Канада, 1961; Шевченко Т. Твори: В 3 т. / Коментарі Б. Лепкого. – Київ; Ляйпціг, [1919]; Шевченко Т. Повне видання творів: В 5 т. / Вступ Б. Лепкого. – Київ; Ляйпціг, [1919]; Шевченко і його Україна: Збірка. – Нью-Йорк: друкарня “Свобода”, 1916; Смаль-Стоцький С. Т. Шевченко співець самостійної України: слово в Шевченкові роковини р. 1930. – Вид. “Самостійна Україна”, 1930.

⁴ З 2004 р. приміщення музею Т. Шевченка в м. Каневі перебуває на реконструкції.